

Obrazložitev:

STANJE IN VIZIJA SVETOVALNEGA DELA V PODPORO OTROKOM, DRUŽINAM IN STROKOVNIM DELAVCEM V SEDANJEM ČASU: KO POTREBUJEMO SISTEMSKE SPREMEMBE

1. POSLANSTVO NAŠEGA PODROČJA DELA

V Programskih smernicah je opredeljena temeljna naloga svetovalne službe: »Na podlagi svojega posebnega strokovnega znanja prek svetovalnega odnosa in na strokovno avtonomni način se vključuje v kompleksno reševanje pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj vzgojno-izobraževalnega dela v vrtcu ali šoli in po potrebi z ustreznimi zunanjimi ustanovami« (Programske smernice, 1999, str. 5). Upoštevanje smernice so v zadnjem času najbolj aktualna področja:

- zgodnja prepoznava posebnosti v otrokovem razvoju,
- preventivno delovanje,
- razvojno-analitično delo,
- spodbujanje strokovnega razvoja institucije in stroke glede na medresorsko povezovanje.

Tem področjem je treba nameniti tudi največ časa, in sicer s hitro odzivnostjo službe (hitre intervencije), takojšnje podpore vsem vključenim deležnikom, s ciljem podpore optimalnemu razvoju otroka in delovanja v korist otrok, staršev in strokovnih delavcev.

2. AKTUALNO STANJE PRI SVETOVALNEM DELU V VRTCIH

Področje in obseg dela svetovalne službe v vrtcu sta se v zadnjih letih spremenila. Opažamo velike spremembe v geopolitičnem in družbenem kontekstu, kot so: velik napredek v razvoju tehnologije, povečana/čezmerna uporaba različnih tehničnih pripomočkov – »ekranov«, posledice pandemije koronavirusa, spremembe v družinah ter njihovem načinu življenja. **Tako se v vrtcu v zadnjih letih srečujemo z izrazitimi spremembami in izzivi pri potrebah, razvoju in odzivanju otrok, staršev in strokovnih delavcev.** Prisotnega je tudi več nasilja; aktualna dogajanja v svetu glede nasilja niso nekaj, kar je oddaljeno. Dogaja se tudi tukaj in zdaj, pri nas in tudi že v predšolskem obdobju.

Raziskava, opravljena na reprezentativnem vzorcu slovenskih svetovalnih delavcev (Gregorič Mrvar idr., 2020), prav tako potrjuje oceno, da se je delo svetovalne službe v zadnjem desetletju spremenilo.

2.1 VSEBINSKO SPREMENJENO PODROČJE DELOVANJA SVETOVALNE SLUŽBE

V ospredju našega delovanja je predvsem dejavnost pomoči, medtem ko preventivna dejavnost ter razvojna dejavnost ostajata v ozadju. Poleg zgodnje obravnave otrok s posebnimi potrebami se je v zadnjih dveh letih povečalo delovanje pomoči za starše zaradi najrazličnejših težav, podpora in pomoč strokovnim delavcem pri vodenju oddelka ter pri iskanju metod dela s skupino in posameznim otrokom. Svetovalni delavci v vrtcu se srečujemo s povečanim obsegom dela pri delu z otroki, starši in s strokovnimi delavci. V nadaljevanju navajamo zgolj nekatera vsebinsko spremenjena področja delovanja svetovalne službe. **Znatno se je povečalo število otrok s posebnimi potrebami in rizičnimi dejavniki v razvoju.**

Število prepoznanih otrok z zaznanimi odstopanji od normativnega razvoja oz. otrok, pri katerih prepoznavamo rizične dejavnike za njihov razvoj, se je **v zadnjih petih letih v nekaterih vrtcih podvojilo, nekje celo potrojilo**. Opažamo, da se v vrtcih **povečuje delež otrok z rizičnimi dejavniki, ki potrebujejo čimprejšnjo/takojšnjo pomoč**, vendar v petih letih po uveljavitvi Zakona o celostni zgodnji obravnavi otrok s posebnimi potrebami **še vedno nimamo podzakonskega akta, ki bi določal potek dela na tem področju** (z njimi naj bi intenzivneje delal vzgojitelj za zgodnjo obravnavo, katerega status tudi še ni jasno opredeljen). Zato poskušamo delovati v korist otrok tako, kot menimo, da je strokovno najboljše zanje. Ob tem opažamo, da delež delovanja svetovalne službe pri zgodnji obravnavi prerašča druga pomembna področja dela svetovalne službe, čeprav menimo, da je izredno pomembno v vrtcu zagotoviti tudi pedagoški model dela z OPP, ki omogoča hitrejšje/takojšnje izvajanje pomoči otroku in družini.

Prav tako je bolj zahtevna in kompleksna problematika glede posebnih potreb otrok – nove diagnoze in zdravstvena stanja, ki jih prej nismo zaznali ali vsaj ne v takem številu v predšolskem obdobju (npr. anksioznost, posttravmatski stres, motnje hranjenja ipd.), ki zahtevajo dodatno obravnavo in pomoč svetovalne službe v vrtcu. To prinaša bistveno več dela pri čim bolj zgodnji detekciji otrok s težavami v razvoju, več sodelovanja s starši in veliko več koordinacije z zunanjimi ustanovami.

Opažamo povečano socialno problematiko in stresnih dejavnikov med epidemijo in po njej. Vse več je družin, pri katerih prepoznavamo manj spodbudno okolje za otroke. **V slovenske vrtce se vključuje zelo velik del predšolskih otrok, še posebno pa je ta vključitev pomembna za družine z manj spodbudnim okoljem za otroka. Vsi ti otroci potrebujejo dodatne spodbude, prav tako pa tudi njihovi starši**. Pri tovrstnih ranljivih skupinah staršev ali družin, ki večinoma prihajajo iz šibkih socialno-ekonomskih razmer, prepoznavamo več izzivov in potreb po takojšnjih intervencijah za zagotavljanje optimalnega razvoja otroka. Otrokom omogočamo boljše možnosti in priložnosti, svetovalna služba pa pogosto išče možnosti pomoči za družine tudi zunaj vrtca (npr. pri nevladnih organizacijah).

Spremenil se je tudi način življenja družin. Starši se vozijo v oddaljene kraje v službe, otroci preživijo bistveno manj časa v družini kot pred leti, posledično je več socialno-čustvenih stisk otrok, otroci so tudi bistveno bolj izpostavljeni zaslonom, vse to pa prinaša večje potrebe po preventivnem delu s starši ter kontinuiranem svetovalnem procesu.

Zaznati je večje število priseljenih družin in otrok, ki se vključijo v vrtec neposredno po selitvi v našo državo ali v letu pred šolanjem. Družine iz držav drugega jezikovnega in kulturnega okolja, ki se vključujejo v vrtec, pogosto prihajajo brez poznavanja našega jezika in kulture – tako otroci kot starši. V vrtec se vključujejo otroci migrantov, ki so pogosto doživljali različne stiske, ki se odražajo na različnih ravneh. Vse te skupine potrebujejo veliko podpore in pomoči pri vključevanju v novo okolje ter pogosto različne oblike svetovanj in pomoči za vključitev v skupnost, pri tem pa pomoč potrebujejo tudi strokovni delavci.

V vrtcih zaznavamo porast visoko konfliktnih razvez, enostarševskih družin in rejniških družin. Večkrat opažamo, da starša po razhodu nista pripravljena komunicirati med seboj, čeprav je to za dobrobit otroka nujno. Te konfliktno razveze imajo večinoma posledico, ki se odraža v stiskah in težavah otroka, zaradi česar se pogosto vključujemo v svetovanje in

podporo otroku, staršem ter strokovnim delavcem. Povečano število razvez vodi tudi v večje število enostarševskih družin, ki potrebujejo več podpore.

Prav tako prepoznavamo povečan obseg nalog glede prepoznanega nasilja in zlorab. Povečale so se potrebe staršev in strokovnih delavcev po kontinuiranem svetovalnem procesu, kar se kaže tako, da se še pogosteje kot prej obračajo na nas in iščejo našo pomoč.

2.2 OBSEG DELA SVETOVALNE SLUŽBE

Naše delo se je v zadnjem času močno spremenilo tudi zaradi vseh poprej omenjenih dejavnikov. Večino časa namenimo zgodnji prepoznavi otrok s posebnimi potrebami, torej dejavnosti pomoči, ob zavedanju, da so prav preventivne in razvojne dejavnosti tiste, ki lahko z ustvarjanjem bolj spodbudnega učnega okolja za otroke do določene stopnje spreminjajo dogajanje na bolje. Ob tem je zelo pomembno tudi dejstvo, da so čakalne vrste v zdravstvu zelo dolge in otroci na prvi pregled v Centrih za zgodnjo obravnavo čakajo po več mesecev in s tem tudi na zapisnike Multidisciplinarnega tima, s katerimi pridobijo »pravico« do ustrezne pomoči v vrtcu in morebitnega znižanega normativa. Tako je v oddelkih po več otrok s posebnimi potrebami. Strokovni delavci potrebujejo našo podporo in pomoč, saj tudi oni izgorevajo. Nezanemarljivo je tudi dejstvo, da v večini regij že množično primanjkuje ustreznega kadra za izvajanje dodatne strokovne pomoči, predvsem logopedov in specialnih pedagogov. Na drugi strani, ob naraščanju števila otrok s posebnimi potrebami in njihovih potreb, pa zmanjkuje priložnosti za zadovoljevanje potreb otrok z višjimi potenciali.

Obseg dela se je povečal čez mejo obvladovanja področja. Vedno več je delovanja samo zaradi akutnih težav, izgublja pa se možnost preventivnega delovanja, kar je temeljni koncept svetovalne službe, kot je zasnovana v Programskih smernicah. Področje našega dela ni več uravnoteženo, temveč se nagiba zgolj na delovanje v kriznih razmerah. Le-te so zaradi dogajanja v družbi in načinu življenja družin pogostejše in tudi kompleksnejše ter posledično zahtevajo večji vložek in delo svetovalnega delavca. **Zaradi ogromnega obsega dela in želje, da bi opravili čim več nujnih zadev, se izgubljata kakovost in poglobljeno delovanje, saj smo ves čas v časovni stiski.** Vsi opisani izzivi kličejo po aktivni vključitvi razvojno-preventivnih dejavnosti svetovalne službe z otroki, starši in strokovnimi delavci, za kar pa pogosto zmanjka časa. Zaradi specifik našega dela, ki ne zajema samo dela s starši in otroki, smo desna roka tudi strokovnim delavcem vrtca in ravnateljem, ki nas vedno bolj potrebujejo.

Ponovno vas pozivamo, ne prezrite nas; smo **glasniki in zagovorniki otrok**, ki se sami še ne morejo oglašati in postavljati zase, ne morejo se boriti za svoje pravice. V Kurikulumu je med drugim zapisano tudi načelo enakih možnosti in upoštevanja različnosti med otroki. Dolžni smo ga spoštovati tako tisti, ki delamo z otroki, kot tudi država z zagotavljanjem ustreznih pogojev, zakonov, institucij.

3. SKLEP – PREDLOG SPREMEMB IN REŠITEV

Na problematiko preobremenjenosti svetovalnih delavcev, neustreznih normativov, deležev zaposlitev in delovnega časa svetovalni delavci in ravnatelji opozarjajo v številnih dosedanjih analizah ter na drugih srečanjih in razpravah (gl. npr. Gregorič Mrvar, 2020, Bezić, 2018; Erjavec Bartolj, 2018).

V zadnjih letih smo v svetovalni službi, zaradi nujnosti povečanja obsega dela, optimizirali svoje področje dela in poiskali takšne načine, da smo se bolje organizirali in dosegali večjo učinkovitost. Kljub temu ugotavljamo, da za uspešen nadaljnji razvoj stroke ter kakovosti dela v podporo in razvoj otrok, družin in strokovnih delavcev pri svetovalnem delu v vrtcu potrebujemo še druge rešitve.

Zaradi vsega omenjenega je NUJNO znižati normative tudi v oddelkih vrtca že s tem šolskim letom.

Povzeli smo situacijo svetovalnega dela v vseh vrtcih Slovenije. Gre za področje predšolske vzgoje, ki zajema otrokov zgodnji razvoj in tudi čas večjega učinka vplivanja in intervencij. Pomembno je, da imamo zaposleni v vrtcih in vse podporne službe možnost načrtnega vplivanja in spremljanja napredka otrokovega razvoja in možnost nudenja podpore družinam. Nikakor ne moremo pristati na to, da vse skupaj še vedno ostaja v zraku oziroma z novimi časovnim zamikom, za katerega ni garancije, da bo realiziran ob novem predlaganem terminu. Zavedamo se, da stvari ni mogoče spremeniti čez noč, da ima vsaka sprememba finančne učinke, da je treba vse ustrezno pravno uredit, **zato smo na to potrpežljivo čakali celo leto.**

Vsakršen izgovor za prestavitev uveljavitve novih znižanih normativov je po vsem čakanju nedopusten in nesprejemljiv. Pri zagotavljanju čim bolj optimalnega razvoja predšolskih otrok, kot tudi pri reševanju njihovih vsakodnevnih stisk, stisk staršev in strokovnih delavcev ter drugih izzivov, s katerimi se svetovalni delavci vrtca srečujemo, izgovor o urejanju vira financiranja omenjenih delovnih ne more in ne sme biti utemeljen.

V skladu z izpostavljenim pričakujemo, da predlagana sprememba ne bo sprejeta oziroma odlog ne bo uveljavljen ter da bodo znižani normativi začeli veljati 1. septembra 2024, kot je bilo prvotno obljubljen in na kar smo potrpežljivo čakali leto dni. To, iz katerih javnih sredstev se financira plačilo svetovalnih delavcev v vrtcih, ni bistveno, zamuda pri tovrstnem urejanju pa ne bi smela vplivati na uveljavitev obljubljenih sprememb, ki je, kot vztrajno opozarjamo že zadnjih nekaj let, več kot nujno potrebna. Če dogovorjeni datum, tj. 1. september 2024, ne bi bil upoštevan, bomo v dobro otrok, za katere predšolska vzgoja postavlja temelje njihovega nadaljnjega razvoja in življenja, odločno ukrepali.

Koordinacijski odbor Sekcije svetovalnih delavk in delavcev Sviz ter Izvršilni odbor Društva šolskih svetovalnih delavcev Slovenije